

УДК 7.031.2

Людмила ДУЛЯНИЦЬКА,
аспірант кафедри дизайну тканин і одягу
Харківської державної академії дизайну і мистецтв

ВСТАНОВЛЕННЯ ВИТОКІВ ТРИКОТАЖНОГО ОДЯГУ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ АРХЕОЛОГІЧНИХ ЗНАХІДОК

У статті з'ясовуються витoki трикотажного одягу на основі існуючих текстильних археологічних знахідок.

Ключові слова: трикотаж, техніки в'язання, археологічні знахідки.

В статтє вьясняются истоки трикотажной одежды на основе существующих текстильных археологических находок.

Ключевые слова: трикотаж, техники вязания, археологические находки.

The article investigates the origins of knitted garments, on the basis of textile archaeological findings.

Key words: knitted fabric, techniques of knitting, archaeological finds.

В сучасних умовах актуальність визначеної теми є очевидною, оскільки інтерес до в'язання зростає, як в Україні, так і в світі. Трикотажні вироби все частіше з'являються на подіумах модних показів. Дизайнери та моделери загалом використовують сучасні техніки трикотажу. Проте, в'язання як вид декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну має свою давню історію, традиції та техніки, які не виправдано забуваються. Саме знання та застосування цих технік при виготовленні дизайн-об'єктів може слугувати основою для створення оригінальних колекцій одягу, взуття, аксесуарів та іншого. З огляду на це існує потреба в ґрунтовному дослідженні та висвітленні обраної теми.

Питання історії виникнення в'язаних виробів у світовому контексті залишається не досконально вивченим. Загалом деякі відомості про виникнення в'язаних виробів доступні в мережі Інтернет на сайтах музеїв [5-7]. Існує значна кількість робіт закордонних авторів, зокрема: Л. Пешкової, У. Фелкіна, Т. Семечкіної, Р. Ратта, О. Галаніної та І. Гедеванової. Мистецтво в'язання в Україні як явище національної

культури вивчали О. Козакевич та С. Цаль. Втім, праць, які б комплексно досліджували історію виникнення трикотажу у світовому контексті, у вітчизняному мистецтвознавстві ще не існує. Це доводить необхідність й актуальність висвітлення окресленого питання і є головною метою роботи.

Трикотаж (франц. tricotage, від tricoter – в'язати) – це в'язане полотно або готовий виріб, який отримують шляхом переплетення ниток з використанням петель. Його виготовляють як за допомогою в'язальних машин, так і вручну [7]. Відомі гіпотези Л. Пешкової та У. Фелкіна, не підтверджені археологічними знахідками, про те, що трикотаж існував ще задовго до нашої ери. Вони базуються лише на основі стародавніх зображень людей в одязі, який нагадує в'язаний, що визначити точно досі неможливо. Що стосується текстильних археологічних знахідок, то деякі з них настільки схожі на в'язані спицями, що їх довгий час вважали трикотажними й, відповідно, по них датували виникнення в'язання. Але насправді вони були виготовлені за допомогою голки. Таким чином, історію виникнення в'язання доречно умовно поділити на історію

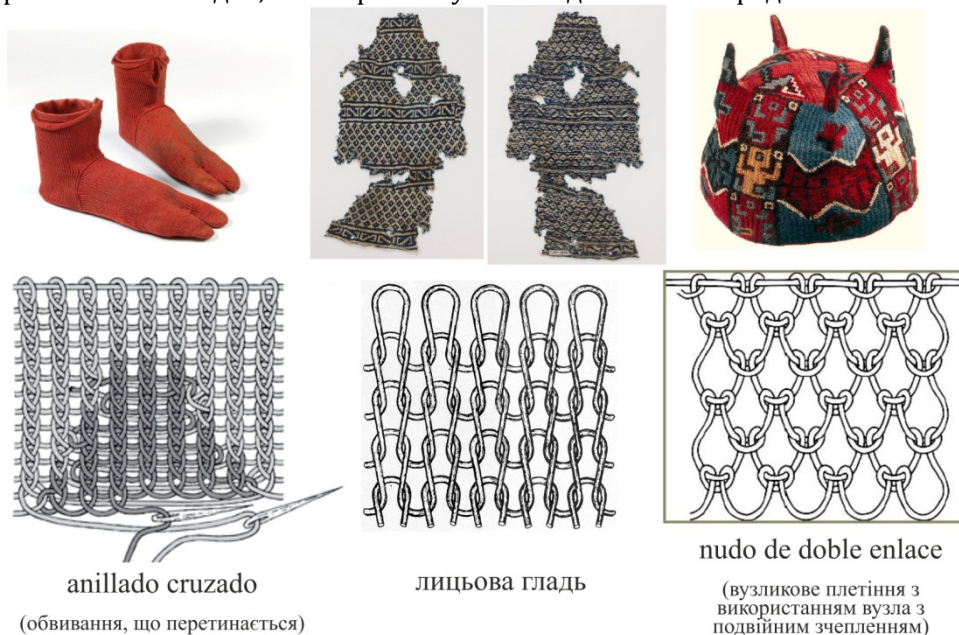

виникнення подоби в'язання та історію виникнення справжнього в'язання. До першої можна віднести всі плоскі та об'ємні текстильні зразки, які виконані за допомогою голки у техніці, яка іспанською називається «обвивання, що перетинається» (anillado cruzado), та англійською – «схрещено-в'язаним петле утворенням» (cross-knit looping або cross-knit loop stitch). Ця техніка застосовувалася приблизно до 100 р до н. е [7].

Фахівці Британського музею, відзначаючи схожість насканського плетеного текстилю з в'язанням, вказують на наявні між ними структурні відмінності [5]. Такі відмінності добре видно при порівнянні схем обвивання, що перетинається і лицьової гладі, показаних на рис. 1. Також до подоби в'язання можна віднести текстиль, виконаний у техніці вузликів з подвійним зчепленням (ісп. nudo de doble enlace), який справляє враження в'язаного виворітною гладдю. За допомогою цієї техніки виготовлялися, наприклад, «царські корони» правителів Імперії Уарі, що існувала на теренах сучасних Перу і Болівії в період 600 – 1200 рр. н.е. Це демонструють, зокрема, шапки з чотирма кутами, або Чуку (рис. 1).

Батьківщиною в'язання фахівці визнають Єгипет. Довгий час появу в'язаного текстилю вони датували III ст. н. е., посилаючись на такі археологічні знахідки, як шкарпетки у

християнських гробницях пізнього римського періоду, що знаходяться в сучасному місті Ель-Бахнасе в Єгипті. Однак, згодом з'ясувалося, що шкарпетки зроблені за допомогою швейної голки, у вушко якої вставлялася нитка. Голкою працювали по колу, утворюючи петлі. Нитка мала обмежену довжину, і її доводилося постійно нарощувати. Ця техніка називається «single-needle knitting» або ще «nalbinding», що можна перекласти як «в'язання однією голкою» [7]. Вона була відома і в Європі й, зокрема, поширена у Скандинавії в 793 – 1066 рр. В цій же техніці був виготовлений фрагмент однотонного текстилю з вовни, який відноситься до III ст. н.е. Він був знайдений при розкопках античного міста Дура-Європос на Євфраті (поблизу сучасного Калат-ес-Саліх у Сирії), а зараз зберігається в Художній галереї Єльського університету. У текстильному зібранні швейцарського колекціонера Фріца Ікле (Fritz Yukle, 1877 – 1945) були представлені багатоколірні фрагменти текстилю з Єгипту, виконані в техніці набайндінга. Нажаль, знайдений фрагмент був втрачений і від нього збереглася тільки чорно-біла фотографія у праці Мері Томас «Вязальна книга» (Mary Thomas «Knitting Book») [7]. Таким чином, є достатньо підтверджень тому, що в'язання з'явилося пізніше ткацтва, і виникло воно з текстильних технік в'язання голкою, що передували ткацтву і згодом існували деякий час поряд з ним.

Рис. 1. Порівняння схем технік в'язання та їх археологічні знахідки

А вже за даними Річарда Ратта (англійський єпископ автор книги «Історія ручного в'язання»), справжнє ручне в'язання виникло все ж таки у Єгипті, але в часи середньовіччя – VII ст. н. е. [1]. У Музеї Вікторії та Альберта (Велика Британія), який володіє однією з найбільших колекцій в'язаних артефактів, найбільш давні зразки в'язання представлені фрагментом шкарпетки, виготовленої в Єгипті в XII – XIII ст. (рис. 1). В онлайн-каталозі музею про неї сказано наступне: «Це найбільш ранній приклад справжнього в'язання, або в'язання на двох спицях в колекціях музею. Він був зроблений у Північній Африці приблизно в 1100 – 1300 рр. у період ісламського правління. Синьо-білий абстрактний візерунок перегукується з кольорними поєднаннями і малюнком ісламської кераміки. Шкарпетка була виконана від пальців вгору, злам у візерунку на лівій стороні є ознакою в'язання по колу. ... Щільність варіюється від 10 петель на 12 рядів на дюйм (3,94 петлі і 4,72 ряду на сантиметр) в зоні шкарпетки до 7 петель на 10 рядів на дюйм (2,76 петлі і 3,94 ряду на сантиметр) у верхній частині імовірно за рахунок зміни розміру спиць в процесі в'язання» [6]. Як показує виворіт цього фрагменту шкарпетки, його візерунки були виконані в техніці, яку ми зараз називаємо жакардовою.

У Метрополітен-музеї (США) представлені майже не пошкоджені шкарпетки XII – XIII ст. з Фустата (Єгипет), які також в'язані по колу. Одні з шкарпеток виготовлені з бавовни, а другі – з вовни. На вовняній шкарпетці добре видно «злам візерунка», який утворюється в місці переходу від одного ряду до наступного при круговому в'язанні [5].

Для створення всіх знайдених шкарпеток XII – XIII ст. в процесі їх в'язання були використані нитки тільки двох кольорів в ряду. Тим часом, фрагмент в'язаного полотна, який виготовлений теж в Єгипті і відно-

ситься до 1300 – 1500 рр., відрізняється більш складною і багатобарвною композицією орнаменту. Він виконаний з використанням двох, трьох і більше ниток різних кольорів в ряду. Відстані між фігурами, зокрема на синьому тлі, досить великі [6].

Отже наявні текстильні зразки показують, що справжнє в'язання виникло в Єгипті в VII ст. н. е і вже до XIV ст. було повністю розвинене як ремесло і як вид декоративно-ужиткового мистецтва. Воно досягло найвищого рівня і з точки зору художнього втілення багатобарвних орнаментів, і в плані його технічної реалізації з таких матеріалів як бавовна і вовна. Важливо також зазначити, що вже в XI ст. було відоме кругове в'язання. Хронологічна послідовність розвитку художньо-композиційних і технічних особливостей в'язаних текстильних об'єктів становить напрям подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Rutt R. A History of Hand Knitting. Batsford, 1987
2. Пешкова Л. Немного из истории вязания // Вязание. – Братислава, 1979.
3. Семечкина Т. Вязание // Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона. СПб: Брокгауз-Ефрон, 1890 – 1907 [Электронный ресурс] // Режим доступа: (<http://ru.wikisource.org/wiki/ЭСБЕ/Вязание>).
4. Цаль С.І. історичний розвиток в'язаного одягу: світові тенденції // Вісник ХДАДМ. – № 1. – Харків, 2010. – С. 73- 75.
5. The Metropolitan Museum of Art [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.metmuseum.org>
6. Victoria and Albert Museum [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://collections.vam.ac.uk>
7. Возникновение вязания [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://premudrosti.in>